

Kettős jubileum Püspökladányban I.

Múlt, jelen és jövő

Kilencven éve, a trianoni békediktátum következtében Magyarország elveszítette erdőterületeinek jelentős részét, és ennek következtében leküzdhetetlen fahiány alakult ki. A hiány megszüntetésére *Kaán Károly* a fátlan alföldi területek fásításával bízta meg a szakmánkat.

A Püspökladányi Szikkísérleti Telepet 1924. október 1-jén alapították, azaz a *Kaán Károly* által kitűzött céllal, hogy kimunkálja az alföldi területek - kiemelten a szikes, vagy mélyben sós termőhelyek - fásításának módszereit. A kedvezőtlen ökológiai adottságú szikes erdősisítésének és fásításának kutatására a világon elsőként Püspökladányban hoztak létre kutató állomást. A szikes talajok javításának gondolata már akkor sem számított újnak, de módszeres kutatásokra addig nem kerülhetett sor. *Rotb Gyula* 1911-ben javasolta egy ilyen tevékenységi körű telep létrehozását Apatinban, amit *Vadas Jenő* is támogatott. Az első világháborús események azonban megakadályozták a terv megvalósulását. 1920-ban *Tuzson János* javasolja a Püspökladányi Vallásalapítványi Uradalom fővasúttól északra eső területeinek befásítását. Úgy vélte, hogy az erősen szikes foltok körül fásításával javulhat a körbevett területek fűhozama, így ezek kezelése nagyobb gazdasági haszonnal járna. Napjainkban e gondolat helyességét a közbezárt rétek fűhozama és faösszetétele igazolja. Azt követően az Alföldi Erdőtelepítési Szaktanács az 1922. áprilisi ülésén kísérleti munkaterv kialakítását tűzte napirendre. A telep munkájának megindítása érdekében *Kaán Károly Magyar Pál* erdőmérnököt *Tuzson János* mellé, míg *Galambos József* erdőmérnököt

A Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ Erdészeti Tudományos Intézet Püspökladányi Kísérleti Állomása jubileumi konferenciát rendezett fennállásának 90. és a püspökladányi Arborétum alapításának 60. évfordulója alkalmából Püspökladányban, 2014. október 1-én.

Sigmund Elek mellé rendelte ki egy év tanulmányi időre. A kísérleti telep kezdetben az akkori Debreceni Erdőigazgatóság szervezeti egységéként – *Magyar Pál* vezetésével – tevékenykedett. 1927-44 között a központi Erdészeti Kísérleti Állomáshoz tartozott, a telep vezetője 1927-28-ban *Galambos József*, majd 1928-tól 1944-ig *Tury Elemér*. 1945 után a telep kezelése a Debreceni Erdőgazdasághoz került üzemi erdészkerületként, és csak 1953. február 1-jével üzemelt ismét az Erdészeti Tudományos Intézet Szikkfásító Kísérleti Állomásaként *Tóth Béla* vezetésével. 1963-tól az ERTI Tiszántúli Kísérleti Állomásaként működik *Tóth Béla* (1963-1985), *Kapusi Imre* (1985-93), *Tóth Béla* (1994-1995) és *Csiba Imre* (1995-) vezetésével.

2014. január 1-jétől a kísérleti állomás hivatalos megnevezése: Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ – Erdészeti Tudományos Intézet, Püspökladányi Kísérleti Állomás és Arborétum. A szikkkísérleti kutatások mellett az állomás közel 550 hektáros nyár kísérleti rendszert működtet, mely az egész Alföldet behálózva a fajtakiválasztási és termesztéstechnológiai kérdésekre keresi a válaszokat. Az állomáson folyó nemesítés másik fő iránya az akácne-

mesítés, amely szelektációs munkára alapozva igyekszik emelni a magyar akác-termesztés genetikai tartalékait.

Az Erdészeti Tudományos Intézetben indított új akác szelektációs programban a kiinduló szaporítóanyagot klónspecifikus mikroszaporítási eljárással állítják elő, amelynek gyakorlati jelentősége a következő területeken számottevő:

- új klónok előállítása törzsfák szelektációja alapján,
- fajtakiválasztó klónkísérletek létesítéséhez genetikailag azonos ültetési anyag előállítása, továbbá
- magtermesztő ültetvények (plantázok), illetve magtermelő állományok szelektált ültetési anyagának megtermelése.

A program szerves részét képezi az országban négy helyen (Kecskemét, Helvécia, Isaszeg, Hajdúhadház) létesített fajtakiválasztó klónkísérletben, illetve magtermelő állományban a klónok szisztematikus fenológiai, morfológiai és növekedési vizsgálata. Ugyancsak fontos része a programnak a Pilis község határában az újonnan előállított klónokkal létesített magtermesztő ültetvények (plantázsnak) a folyamatos értékelése.

A klónkísérletek, illetve a magtermesztő ültetvények létesítésének legfontosabb bázis-gazdaságai a Nyírerdő Erdészeti Zrt. (Nyíregyháza), a Nagykunsági EFAG Zrt. (Szolnok) és a Kis-kunsági EFAG Zrt. (Kecskemét).

2003-ban az Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet az ERTI 5 új akác-klónját (R.p.'Bácska', R.p.'Oszlopos', R.p.'Vacsí', R.p.'Szálás', R.p.'Homoki') fajtajelölként törzskönyvezte.

A hazai akáctermesztést széles körű nemzetközi érdeklődés kísér, lévén Ma-

gyarország a világ egyik legjelentősebb és egyik legfejlettebb akáctermesztési kultúrával rendelkező országa. E tekintetben a legjelentősebb partnerországok: Bulgária, Franciaország, a Kínai Népköztársaság, a Koreai Köztársaság, Olaszország, Törökország, Szerbia és Szlovákia. A több mint 170 hektáron működtetett technológiai kísérleteivel kíván támpontokat adni a gyakorlatnak.

Tavaly az állomáson akác-virágzás-biológiai vizsgálatok kezdődtek, melyek elsősorban a korán fakadó, a későn fakadó, a hosszan virágzó és a sok virágot adó egyedek szelekcióját helyezik előtérbe. Az idén a vizsgálatok kiterjedtek három alföldi állami erdőgazdaság területére, amelyek során összesen 882 akácegyedet vizsgáltunk 49 észlelő részvételével. A vizsgálatokat az OMME gyakorló méhészei is segítették.

A magas kőrös származási kísérleteinkben arra keressük a választ, hogy ez az értékes faj milyen ökológiai tűrőképességgel rendelkezik. Az ezüstfára és vadkörtére irányuló szelekciós munka az alföldi erdőtürelésben megtalálható elegyfajok genetikai értékét igyekszik emelni. A fekete nyár génmegőrző tevékenység pedig az egyedek előfordulási helyükön, illetve csemetékertben való megőrzésére és szaporítására irányul. Az állomáshoz tartozó arborétumban az Alföld fásításával kapcsolatos feladatok keretében olyan fa- és cserjefajok szelekciós munkája folyik, melynek eredményeivel javítható ezen erdők ökológiai stabilitása, vadeltartó képessége, valamint ökonómiai értéke. Az arborétumi munka legkimagaslóbb eredménye a Pusztaszil, (Ulmus pumila 'Pusztaszil') fajta honosítása, mely szárszágtűrésével, a „szilfavész”-szel szembeni rezisztenciájával jelentős szerepet tölthet be az alföldi erdőtelepítésekben. Az állomás az első szil magokat 1957-ben kapta a Pekingi Botanikus Kertből.

A szikkísérleti kutatások értékelése az állomás legfontosabb helyi feladata. Ezzel együtt, a Farkassziget védetté

nyilvánításának következtében, az utóbbi időszakban vizsgálatok kezdődtek a természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodási módszerek alkalmazhatóságára az erdőössztyepp klímában. A kísérleti terület termőhelyileg nagyon változatos képet mutat, de az ott folyó vizsgálatok eredményei egyértelműen jelzik, hogy az erdő kedvező változásokat indított meg a talajfejlődésben. Mára az állományok egy része eljutott a rendelkezésre álló termőhelyi körülmények között optimálisnak tekinthető véghasználati korba. Mivel a társadalom minden rétegének erősödik az igénye a természettel harmonikusabban együttműködő erdőgazdálkodás iránt és ezzel együtt növekszik a társadalmi ellenőrzés szerepe is, az erdőterületen a kedvező talajfejlődési folyamatok szempontjából szintén előnyös, minimális talajbolygatással járó eljárásokat alkalmaznak.

A természetes folyamatokra alapozott erdőgazdálkodási módszereket az egykori szikkfásítási kísérletek területén, alkalmazzuk, ahol az elmúlt évtizedek során a kiinduló kezdeti talajjavítási kísérletek eredményeként, valamint a rajtuk nevelt állományok hatására jelentősen javult a termőhely. A tervezett beavatkozás célja, hogy olyan módszerrel újítsuk fel az állományokat, amely nem jár a megindult kedvező folyamatok gátlásával, a talaj szerkezetének romlásával, valamint az állomány számára kiemelt jelentőségű talajélet gyengítésével. Az egykori kísérletek telepítésekor alkalmazott elegyfajok az elmúlt évek során jelentősen visszaszorultak vagy el is tűntek a területről, ezért visszatelepítésük az állománykezelés része. A termőhely védelme, és a telepítés megkezdése óta kialakult lágy szárú növénytürelés megőrzése miatt, a kezelés során alig történik talajbolygatás.

Az állomás fokozott figyelmet fordít a magánerdő-gazdálkodásra is.

Kiemelt feladatként kezeljük a faültetvények, ezen belül az energetikai célú

faültetvények fajaj-megválasztási, technológiafejlesztési kutatásait, és az elért eredmények mielőbbi bevezetését a gyakorlatba. Jelentősek a kísérleti állomás erdészeti termőhelyi és ökológiai kutatási tevékenységei, valamint napjainkban az agrárerdészeti kutatások. A kísérleti állomás tevékeny szerepet vállal a környezeti nevelésben, amelynek a püspökladányi arborétumban működő Bemutatóház és a Tury Elemér Ökotábor, valamint az erdőben létesített Farkasszigeti Tanösvény és a nemrég felavatott Méhészeti Bemutatóhely a színtere.

Jubileumi konferencia

Az ünnepi szakmai konferencián számos előadás hangzott el a NAIK-Erdészeti Tudományos Intézet szakembereitől. Csiba Imre állomásigazgató köszöntő szavait követően dr. Borovics Attila, a NAIK-Erdészeti Tudományos Intézet mb. intézetigazgatója tartott előadást „Alkalmazkodó erdők, alkalmazkodó erdőgazdálkodás” címmel.

Az intézetigazgató a globális felmelegedés, az éghajlatváltozás hazai er-

Dr. Csiba Imre

dőkben tapasztalható hatásairól beszélt. Felhívta a figyelmet arra, hogy a változások következményeit sok esetben erdővédelmi vagy erdő-egészségügyi kérdésként tekintik. Az előadó nagyvonalakban ismertette azt a térinformatikai adatbázist, amelynek segítségével megmondható, hogy várhatóan hogyan változik a klíma egy-egy erdő-észletben vagy szántóterületen. Az adatbázis jelenleg Zala megye területére alkalmazható, de belátható időn belül az egész országban felhasználható lesz.

Csiba Imre állomásigazgató a kilenc évtizede alapított kísérleti állomás munkájáról adott áttekintést. Kiemelte, hogy az arborétum hatvan évvel ezelőtti alapítása nem választható el az állomás lététől, hiszen életre hívása a kísérleti munkához kapcsolódó szükségszerűség volt. A kísérleti állomás kutatóinak

Emlékfa ültetése az arborétumban

munkája szervesen beépült az elmúlt évtizedek erdősítési sikereibe, hazánk erdőterületének megduplázásába. A szakmai sikerek mellett figyelemre méltó, hogy a Farkasszigeti erdő létesítése új munkakultúrát honosított meg a térségben, és nagyon sok embernek adott munkát. Az arborétum, a tanösvény, az ökotábor pedig Püspökladány lakosainak nyújt kikapcsolódást.

Dr. Fülbrer Ernő tudományos tanácsadó az alföldi klíma és az akáctermesztés jövedelmezőségének kapcsolatáról szólva megjegyezte, hogy az éghajlat jellemzésénél és új erdészeti értelmezésénél a jövőben nemcsak a fajok elterjedését kell figyelembe vennünk, hanem olyan erdészeti vonatkozásokat is, mint pl. az egyes fajok növekedési viszonyai, vagy a fajok éven belüli vízfelhasználási szakaszai. Utalt arra, hogy az alkalmazott klímascenárió szerint 30 év múlva az éves, egy hektárra eső átlagos árbevétel az alföldi erdészeti tájak akácosainál 28%-kal is kisebb lehet.

Dr. Rédei Károly tudományos osztályvezető az akácok felújíthatóságának fatermési kritériumai kapcsán a kutatási eredményekre alapozva részletesen bemutatta, hogy hol húzható meg a határ a kétszer, illetve egyszer sarjaztatható – várhatóan jövedelmező akácállományokban. Részletesen szólt arról, hogy mely esetekben kell a fajokcserés erdőfelújítás szükségességét mérlegelni.

Dr. Csóka György tudományos osztályvezető az alföldi erdők erdővédelmi újdonságaival ismertette meg a résztvevőket. Erdeink, köztük az alföldi erdők kárnyomása is erősödik, mivel évről évre, olyan kártevők/kórokozók lépnek fel bennük, amiknek korábban nem tulajdonítottunk jelentőséget. Ez a jelenség várhatóan folytatódni fog a jövőben

is, ugyanis növekvő ütemben jelennek meg és telepsznek meg idegenhonos kártevők és kórokozók.

Nagy Imre tudományos munkatárs az iparifa-ültetvény várható jövőbeli szerepét bemutató előadásában részletesen ismertette a nemes nyár ültetvények nevelési, fenntartási, fahasználati költségeinek, illetve a várható bevételeknek az összefüggéseit. Számos javaslatot fogalmazott meg a termelői körök kialakításához, a klaszterek létrehozásához, illetve a minimális üzemméret meghatározásához kapcsolódóan.

Kamandiné Végb Ágnes tudományos segédmunkatárs az energetikai faültetvényekben alkalmazható mezőgazdasági szennyvizek hasznosításának tapasztalatairól számolt be. Megjegyezte, hogy e módszerrel jelentős többletbiomassza érhető el. A módszer tulajdonképpen egy tisztítási eljárás társítása a termeléssel, amely növeli az adott terület mezőgazdasági értékét, illetve csökkenti a termelés műtrágyaszükségletét, így a szennyvízhasznosítás környezetbarát.

Dr. Keserű Zsolt tudományos főmunkatárs az agroerdészeti termesztési rendszerek hazai alkalmazásának lehetőségeiről beszélt. Szerinte e termelési módszer alkalmazása erősíti a lakosság helyben tartását a jövedelemszerzési lehetőségek bővítésével, valamint támogatja a gazdálkodás fenntartását a kedvezőtlen adottságú és a Natura 2000 területeken is. E módszerek bevezetésére támogatás is igényelhető az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból.

Rásó János tudományos segédmunkatárs a püspökladányi szikesek fásításához kötődő előadásában az erdő egyes talajtulajdonságokra gyakorolt

hatásainak a vizsgálatát célzó kutatások tapasztalatairól számolt be. Részletesen bemutatta, hogy hogyan változtak meg az egyes termőhelyi jellemzők a püspökladányi Farkassziget területén megismételve az ötvenes években végzett részletes termőhelyi vizsgálatokat. További célként fogalmazta meg annak meghatározását, hogy hogyan befolyásolja a termőhely fokozatos száradása a talajtulajdonságok változásának irányát és mértékét.

A konferencia folytatásában a kísérleti állomáson található nagy elődök szobrainak koszorúzására került sor. Kaán Károly munkásságával, emlékezetével kapcsolatban dr. Borovics Attila osztotta meg gondolatait a jelenlévőkkel. A koszorút az OEE képviselőjében *Gencsi Zoltán*, a Debreceni Helyi Csoport elnöke helyezte el. Magyar Pál munkásságát Gencsi Zoltán méltatta, míg a koszorút *Jubász Lajos*, a NYÍRERDŐ Zrt. műszaki vezérigazgató-helyettese helyezte a szoborra. Tury Elemér

Dr. Borovics Attila Kaán Károly szobránál

szobránál Csiba Imre állomásigazgató méltató gondolatait után *Támiba Miklós*, a MEGOSZ alelnöke helyezte el koszorúját.

A rendezvény zárásaként egy emlékfát ültetett el egy különleges akácfajtából, nevezetesen az egy egylevelű akácból (*Robinia pseudoacacia var. monophylla* CARR) Csiba Imre, dr. Borovics Attila, Juhász Lajos, valamint Támiba Miklós.

(Folytatjuk)

Csiba Imre állomásigazgató
Dr. Keserű Zsolt tud. főmunkatárs
Rásó János tud. segédmunkatárs
 NAIK-Erdészeti Tudományos Intézet
 Püspökladányi Kísérleti Állomás